

Kennelijk kinderporno

Peter J. van Koppen

Op een herfstdag in 2001 is een elektricien aan het werk, thuis bij een vice-president van de rechtbank Maastricht. Hij vindt in een kast videobanden, verstopt onder het vloertje. Hij stopt een band in de videospeler en ziet allerlei jonge jongens op allerlei manieren seksuele handelingen met elkaar verrichten. Hij haalt de politie erbij. Zo is de zaak geboren waarover ik het nu wil hebben.

De inmiddels oud-rechter wordt vervolgd voor het in bezit hebben van kinderporno. Wat wel en niet kinderporno is, lijkt eenvoudig, maar de praktijk is weerbarstiger. Onder kinderporno vallen natuurlijk videobanden en afbeeldingen waarop je kunt zien dat kinderen seks hebben met elkaar of met volwassenen. Kinderporno pleegt echter geproduceerd te worden op duistere plaatsen in obscure landen en het is dus onmogelijk om de geboortedatum van de kinderen vast te stellen. Daarom is in de wet opgenomen dat het moet gaan om kinderen die 'kennelijk' de leeftijd van zestien jaar nog niet hebben bereikt.

Van een tienjarige kan iedereen zien dat hij nog geen zestien is. Maar hoe dichterbij de leeftijd van de kinderen bij zestien komt, hoe moeilijker je op het oog kunt beoordelen of ze die leeftijd 'kennelijk' nog niet bereikten. En om dat soort jongens gaat het op des rechters banden. Het waren niet van die banden waarvan iedereen het onmiddellijk met elkaar eens is dat het kinderporno is. Sterker: de rechter had die banden gewoon legaal gekocht. De *Gaykrant* had verschillende van de banden besproken en er advertenties voor geaccepteerd. Pas na aanschaf waren ze door een wetwijziging mogelijk strafbaar geworden.

Dus werd een getuigendeskundige geëngageerd om vast te stellen welke jongens op de banden 'kennelijk' jonger dan zestien waren. Deze forensisch arts kweet zich van de droevige klus om al het materiaal te bekijken. In tien gevallen, dat is 4,7 % van het totaal, kwam hij tot de conclusie dat de jongens de leeftijdskeuring niet konden doorstaan. Daarvoor gebruikte hij het werk van James Tanner, die begin jaren zestig een aantal criteria ontwikkelde waarmee je op basis van uiterlijke kenmerken van kinderen hun puberale ontwikkeling kunt vaststellen. Dat gaat om de hoeveelheid schaamhaar en voor jongens de ontwikkeling van de genitaliën en de borsten bij meisjes. Het laatste is niet relevant, want de rechter had een jongensvoordeel. Kun je daaraan dan de leeftijd afmeten? Nee, berichtte Tanner in een brief in 1998 in het tijdschrift *Pediatrics*. Hij noemde dit zelf 'wholly illegitimate use' en schreef dat dit tot grove fouten zou leiden. Niet gehinderd door deze waarschuwing ging de deskundige aan het werk en dat leidde tot gebeurtenissen die, ware de zaak niet zo ernstig, tot vrolijkheid zouden stemmen. Soms noemde hij een jongen duidelijk jonger dan zestien, maar dezelfde jongen werd in een andere even oude film weer boven de zestien geschat. Tussen het eerste en het tweede rapport van de deskundige zaten ook dit soort verschillen en ook ter terechtzitting veranderden de jongens plotseling weer van leeftijd.

Er gaat hier te veel mis om allemaal op te noemen. Ten eerste ontwikkelde Tanner zijn methode voor de arts die op zijn gemak een kind kan bekijken ('draai je nog eens om'), niet voor jongens

in actie op een videoband die, bijvoorbeeld, soms hun schaamhaar hebben afgeschoren. Ten tweede kent de schatting van de puberale ontwikkeling, zelfs in de spreekkamer, nog een aardige marge van onzekerheid. Ten derde is de relatie tussen puberale ontwikkeling en leeftijd uiterst zwak. Dat zag Tanner zelf ook al in. Ten vierde moeten wij ons afvragen of 4,7 % foute jongens niet gewoon binnen de foutenmarge van elke forensisch arts valt en dus nietszeggend is. Maar, ten vijfde is misschien wel het belangrijkste dat het gebruik van een deskundige in dit geval wel uiterst onzinnig is. De term 'kennelijk' in de wet is toch bedoeld om aan te geven dat de minderjarigheid van de jongens kenbaar moet zijn voor ..., ja voor wie? Voor de gemiddelde Nederlander? Voor de gemiddelde pornokijker? Voor de gemiddelde kinderseksliefhebber? De wetgever zal in ieder geval niet hebben bedoeld dat het kenbaar moet zijn voor de moeizame deskundige die met al dan niet krakkemikkige methoden zijn deskundige oordeel geeft.

Als de wetgever een gemiddelde persoon heeft bedoeld, van welke aard dan ook, kunnen wij, psychologen, in deze zaak de rechter prima helpen. Wij zetten een grote groep personen in een collegezaal, wij laten hun de betwiste banden zien en geven elke persoon een formulier waarop hij van elke jongen de leeftijd moet opschrijven. De leeftijd die een jongen gemiddeld krijgt toegevoegd, is dan zijn 'kennelijke' leeftijd, maar niet in alle gevallen.

Hoe groter de spreiding – gemeten met de standaarddeviatie – hoe onzekerder de leeftijd van die jongen is. Als de spreiding te groot wordt – de grens moeten wij nog vaststellen – dan heerst er over de leeftijd van die jongen te veel onzekerheid en is de leeftijd dus onbepaald.

Met dit soort hulp kan een rechter zinvol worden geholpen. Er rest natuurlijk een aantal vragen. Wie zetten we in de collegezaal? Leeftijdgenoten van de jongens zijn beter in staat om hun leeftijd te schatten, weten wij. Maar dat zijn niet de consumenten van dit soort videobanden. Dus we moeten leeftijdgenoten van de verdachte nemen, denk ik. Ten tweede moeten we een systeem bedenken dat de proefpersonen steeds de leeftijd van dezelfde jongen schatten en dat is lastiger dan je zou denken bij die bewegende jongelingen.

Maar misschien is wel het belangrijkste probleem hoe we dit allemaal uit de publiciteit houden, want je hebt zo krantenkoppen als: 'Vrije Universiteit vertoont kinderporno in collegezaal.' Dat soort koppen wordt gemaakt door journalisten die blind zijn voor het belang dat wetenschap en rechtvaardigheid hebben bij het onderzoek. Het is ook het soort koppen dat Colleges van Bestuur acute buikloop en knikkende knieën bezorgt. En dus zal deze zaak nog wel even doormodderen, met schimmige discussies over deskundigen, Tanner en de hoeveelheid zichtbaar schaamhaar.

pvanoppen@nscr.nl

Noot

Bovenstaande is naar aanleiding van een onlangs door de Hoge Raad gewezen arrest, te vinden op www.rechtspraak.nl onder LJN-nummer BB 4853. De netheid gebiedt mij te melden dat de oud-rechter inmiddels aan dezelfde faculteit werkt als ik. De leeftijds grens van zestien jaar is inmiddels achtien geworden.

